

Vammaisten naisten valtakunnallinen yhdistys – Rusetti ry

Naispoliittinen ohjelma - luonnos

Hyväksytty hallituksessa 13.10.2025
Esitettäväksi syyskokoukselle 25.11.2025

Sisällys

Johdanto	3
1. Sukupuoli ja seksuaalisuus	4
2. Perhe-elämä	4
3. Vammainen nainen ja väkivalta	5
4. Sosiaali- ja terveydenhuolto	6
5. Opiskelu ja työelämä	7
6. Talous ja toimeentulo	7
7. Yhteiskunnallinen osallisuus	8
8. Vapaa-aika, kulttuuri ja liikunta	8

Johdanto

Euroopan vammaisfoorumin (EDF:n) mukaan vammaisia naisia on Euroopassa 61 miljoonaa eli lähes kolmannes naisväestöstä. Rusetin tavoitteena on edistää vammaisiksi työtöiksi ja naisiksi identifioituvien hyvinvointia, unelmien toteutumista ja voimaantumista. Ilman tasa-arvoista ja oikeudenmukaista yhteiskuntaa vammaisilla tytöillä ja naisilla ei ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia elää hyvää elämää ja toteuttaa itseään. Vammaiset ihmiset muodostavat maailman suurimman vähemmistön, ja he kuuluvat tilastollisesti kaikkialla maailmassa köyhimpiin ja syrjityimpiin ryhmiin. Vammaiset naiset kohtaavat moninkertaista syrjintää – sekä vammaisuuden että sukupuolen perusteella – edelleen patriarkalisessa yhteiskunnassa.

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista tunnustaa vammaisiin tyttöihin ja naisiin kohdistuvan moniperusteisen syrjinnän ja edellyttää sopimukseen sitoutuneita maita eli myös Suomea toteuttamaan toimia varmistaakseen, että vammaiset naiset ja tytöt voivat nauttia täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikista ihmisoikeuksista ja perusvapauksista.

Haluamme olla mukana tekemässä yhteiskuntaa, jossa jokaisella on mahdollisuus nauttia omasta sukupuoli identiteetistä ja seksuaalisuudesta ilman väkivallan uhkaa. Tulevaisuudessa jokaiselle tulee mahdollistaa perhe- ja työelämä sekä täysi ja tehokas osallistuminen ja osallisuus niin vapaa-ajan toimissa kuin päätöksenteossa.

Suomi on väkivaltaisimpia maita naiselle Euroopan perusoikeusviraston tutkimuksen mukaan. Samalla on syytä huomata, että THL:n tutkimuksen mukaan vammaisiin naisiin kohdistuu 2–4 kertaa useammin väkivaltaa verrattuna muihin naisiin. Tämän lisäksi monet turvakodit ja muut terveydenhuollon palvelut eivät ole riittävän esteettömiä ja saavutettavia.

Elämme yhteiskunnassa, jossa vammaiset naiset ja tytöt joutuvat kohtaamaan toistuvasti syrjintää ja eriarvoisuutta. Haluamme antaa Rusetin naispoliittisessa ohjelmassa ratkaisuja, joiden avulla voimme rakentaa yhteiskuntaa, jossa vammaiset tytöt ja naiset ovat aidosti vapaita tekemään omaa elämäänsä koskevia valintoja ja myös toteuttamaan unelmiaan. Ohjelma keskittyy vammaisille tytöille ja naisille erityisiin asioihin.

1. Sukupuoli ja seksuaalisuus

Vammaisten tyttöjen ja naisten seksuaalioikeudet ja oikeus sukupuolen ilmaisemiseen on tunnustettava ja turvattava elämänkaaren kaikissa vaiheissa. Seksuaalikasvatuksen, terveyspalveluiden ja oikeusturvan on oltava saavutettavia, tehokkaita, sukupuolisensitiivisiä ja väkivallalta suojaavia. Seksuaalisuuden ilmaisun ja nautinnon mahdollisuudet kuuluvat kaikille – myös vammaisille naisille.

- Suomen tulee kumota sterilisointilain 2. pykälä, joka mahdollistaa vaikeasti sairaan tai vammaisen henkilön sterilisoinnin ilman omaa tietoon perustuvaa suostumusta. Suostumusperusteisen seksuaalirikoslain soveltamista on tarkkailtava niin, että se toimii sekä väkivaltaa ehkäisevänä että seksuaalioikeuksia toteuttavana.
- Vammaisten tyttöjen ja naisten päätösvaltaa liittyen omaan kuukautiskiertoon, ehkäisyvälineiden valintaan tai poisjättämiseen ja vaihdevuosiin liittyvään hoitoon on parannettava.
- Vammaisille tytöille ja naisille pitää mahdollistaa avun ja tuen saaminen oman seksuaalisuuden toteuttamiseen ja sukupuolen ilmentämiseen.
- Seksuaalikasvatusta on kehitettävä niin, että se tukee vammaisten tyttöjen ja naisten oikeutta saada tietoa seksuaalisuudesta ja sukupuolen ilmaisusta kaikissa elämänkaaren vaiheissa itselleen ymmärrettävällä tavalla.
- Seksuaaliterveyspalveluiden, esim. ehkäisyneuvonnan on oltava tarjolla esteettömästi ja saavutettavasti.
- Seksuaaliterveyden parissa toimiville ammattilaisille järjestettävä lisää koulutusta eri tavoin vammaisten tyttöjen ja naisten kohtaamiseen.
- Tarvitaan laki, joka kieltää kaikki lapsen sukupuolipiirteitä muokkaavat lääketieteelliset toimenpiteet (leikkaukset, hormonihoidot), joita pystytään lykkäämään siihen asti, että lapsi pystyy antamaan toimenpiteelle tietoon perustuvan suostumuksensa.

2. Perhe-elämä

Vammaisten naisten tulee saada yhdenvertaisesti tietoa lisääntymisterveydestä, apua perhesuunnitteluun sekä aidon mahdollisuuden tavoitella haluamaansa lapsilukua. Perhesuunnittelun ja perheiden palvelut on oltava esteettömiä ja saavutettavia. Vammaispalveluiden on vastattava vammaisten äitien muuttuviin tarpeisiin elämäntilanteen mukaan niin, että jokainen voi elää arkeaan haluamallaan tavalla.

- Perhesuunnittelua koskeviin lakeihin ja säädöksiin on lisättävä paitsi syrjinnän kieltävät lausekkeet myös tarkennus siitä, että vammaisilla ja pitkäaikaissairailla naisilla on oikeus saada samanlainen yksilöllinen harkinta esimerkiksi lapsettomuushoidoissa ja adoptioprosesseissa kuin vammattomilla naisilla on.
- Vammaisille naisille tulee mahdollistaa yhtäaikainen osallistuminen sekä hedelmöityshoito- että adoptioprosessiin.
- Vammaisille äideille on myönnettävä kaikki tarvittavat vammaispalvelut, jotta yhdenvertainen perhe-elämä on mahdollista
- Perhe- ja vammaispalveluiden yhteensovittamista on selkeytettävä vammaisten äitien kohdalla niin, että vammaisen äiti saa tarvitsemansa vammaispalvelut ja lapsi hänelle kuuluvat perhepalvelut lapsen edun mukaisesti.
- Perhesuunnitteluun ja perheiden tukemiseen liittyvien palveluiden on oltava esteettömiä ja saavutettavia.

3. Vammainen nainen ja väkivalta

Vammaisiin naisiin ja tyttöihin kohdistuvaan väkivaltaan on puututtava aktiivisesti. Vammaisten naisten riski kohdata väkivaltaa on valtaväestöä suurempaa ja väkivalta levittäytyy laajasti eri elämänalueille, aina lähisuhdeväkivallasta institutionaaliseen väkivaltaan. Vammaisille tytöille ja naisille on annettava tukea ja tietoa tunnistaakseen ja pitääkseen kiinni omista rajoistaan. Lisäksi väkivallan uhrien auttamiseen on kiinnitettävä huomiota niin, että palvelut vastaavat myös vammaisten naisten tarpeita.

- Lainsäädännössä on edelleen voimassa poikkeus, joka tulisi poistaa. Sen mukaan laitoksessa asuvaan vammaiseen henkilöön kohdistuva teko, joka muualla tehtynä arvioitaisiin raiskauksena, voidaan arvioida laitoksessa hyväksikäytöksi, josta seuraa lievempi tuomio.
- Väkivallan vastaista työtä selkeyttämään tarvitaan uusi rakennelaki. Laissa tulee huomioida vammaisiin tyttöjä ja naisia koskevat erityispiirteet.
- Pakottava kontrolli on kriminalisoitava siten, että kiinnitetään huomiota erityisesti vammaisiin tyttöihin ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan.
- Esteettömiä ja saavutettavia turvakotipaikkoja on lisättävä. Uudet on rakennettava tai olemassa olevat korjattava esteettömiksi ja saavutettaviksi.
- Turvataan väkivallan uhrien moninaiset palvelut riittävällä rahoituksella
- Vammasta johtuva avuntarve ei saa muodostua esteeksi turvakotiin pääsulle.
- Edistetään mm. chat-palveluiden ja Seri-keskusten esteettömyyttä ja saavutettavuutta sekä ammattilaisten osaamista kohdata vammaisia tyttöjä ja naisia.
- Vaaditaan tilastoja vammaisten tyttöjen ja naisten kohtaamasta väkivallasta ja käynneistä väkivallan uhrien tukipalveluissa.
- Lisätään koulutusta väkivallan tunnistamisesta ja siltä puolustautumisesta vammaisille tytöille ja naisille
- Lisätään eri alojen ammattilaisten osaamista vammaisiin naisiin ja tyttöihin kohdistuvasta väkivallasta ja siihen puuttumisesta.
- Puretaan vammaisiin tyttöihin ja naisiin kohdistuvaa institutionaalista väkivaltaa tunnistamalla ja muuttamalla vahingollisia rakenteita, jotka aiheuttavat kaltoinkohtelua.
- Koulutetaan opetushenkilökuntaa tunnistamaan ja puuttumaan vammaisiin tyttöihin kohdistuvaa väkivaltaan.

4. Sosiaali- ja terveydenhuolto

Sosiaali- ja terveystalvet ovat perusta vammaisten naisten yhdenvertaiselle osallisuudelle ja oikeuksien toteutumiselle. Palveluiden on oltava oikea-aikaisia, riittäviä ja saavutettavia. Sosiaalihuollon ja vammaispalveluiden tulee tunnistaa vammaisten naisten ja äitien erityistarpeet sekä tukea yhdenvertaista vanhemmuutta, kuntoutukseen osallistumista ja turvallista asumista.

Terveydenhuollossa on varmistettava sukupuolisensitiivisyys ja yhdenvertaisuus, ja kohdata vammaiset naiset kokonaisina ihmisinä – ei vain diagnoosien kautta.

- Varmistetaan, että hoitoon pääsy ei esty vammaisuuden vuoksi järjestämällä kaikki palvelut esteettömästi ja saavutettavasti sekä puuttumalla sukupuoleen tai/ja vammaan liittyvään syrjintään.
- Vammaisilla naisilla on oltava oikeus saada tarvittavat palvelut siviilisäädystä riippumatta. Mahdollista puolisoa ja/tai läheisiä ei voi automaattisesti velvoittaa korvaamaan palveluita.
- Turvataan vammaisten naisten oikeus samaa sukupuolta olevaan avustajaan ja/tai hoitohenkilökuntaan intiimihygieniasa.
- Kouluterveyskyselyistä selviää, että vammaiset tytöt ja nuoret naiset kohtaavat paljon mielenterveyden haasteita. Varmistetaan vammaisten tyttöjen pääsy mielenterveyspalveluiden piiriin.
- Päihdehoidon ja -palveluiden on oltava esteettämiä, saavutettavia ja sukupuolisensitiivisiä myös vammaisille naisille. Hoitomallien on tunnistettava kehollisuuden, häpeän ja traumojen merkitys sekä rakennettava kuntoutumisen mahdollisuuksia hyväksyvissä ja kannattelevissa ympäristöissä.
- Varmistetaan, että seulonnat ovat saavutettavia
 - o Seulonnat Kela korvattavien matkojen piiriin
 - o Mammografia on mahdollistettava ultraäänitutkimuksena.
 - o Liikkuvien toimipisteiden on oltava esteettämiä
- Järjestetään sote-alalla työskenteleville koulutusta yhdenvertaisesta kohtaamisesta.
- Edistetään kaikille sopivien tutkimusvälineiden kuten esim. pyörätuolivaakojen käyttöönottoa.

5. Opiskelu ja työelämä

Koulutuksellinen tasa-arvo ja työelämäpolut kuuluvat kaikille vammaisille tytöille ja naisille. On varmistettava, että jokaisella on mahdollisuus opiskella ja rakentaa tulevaisuuttaan ilman sukupuoleen tai vammaisuuteen perustuvia rajoitteita. Työelämän sukupuolierottelun vaikutukset vammaisiin naisiin on tunnistettava, ja heidän koulutus- ja urapolkunsu on tuettava yksilöllisten kykyjen ja kiinnostusten mukaan. Opinto-ohjausta ja työllisyyspalveluita tulee kehittää tarjoamaan realistisia ja saavutettavia vaihtoehtoja, jotka edistävät todellista yhdenvertaisuutta.

- Edellytetään opinnonohjaajille ja oppilashuollon henkilökunnalle koulutusta tukea vammaisia tyttöjä ja naisia itseään kiinnostavalle alalle, josta on mahdollisuudet myös työllistyä.
- Opinto-ohjausta ja moniammatillista tukea on vahvistettava, jotta jokaisella on mahdollisuus rakentaa omannäköinen tulevaisuus.
- Palkka-avoimuutta ja työntekijöiden tiedonsaantioikeuksia on vahvistettava, jotta samapalkkaisuus toteutuu myös vammaisten naisten kohdalla.
- Vammaisyleissopimus edellyttää Suomelta asianmukaisen vammaisuuteen liittyvän tilasto- ja tutkimustiedon kokoamista ja ylläpitämistä.
- Selvitetään vammaisen naisen euro ja kehitetään tiedon avulla vaikuttavia toimia vammaisten naisten tasa-arvon ja työllisyyden edistämiseksi.
- Selvitetään vammaisten naisten koulutustaso ja sen vaikutus työelämäosallisuuteen.
- Kehitetään anonyymiä rekrytointia. Näin mikään hakijaan liittyvä ominaisuus ei pääse vaikuttamaan rekrytointitilanteessa.

6. Talous ja toimeentulo

Riittävä toimeentulo on ihmisoikeus, joka kuuluu myös vammaisille naisille. Moniperusteinen ja risteävä syrjintä koskettaa vammaisia naisia erityisesti taloudellisessa asemassa: he kokevat köyhyyttä useammin kuin vammaiset miehet. Köyhyyden vaikutukset näkyvät arjessa terveydenhuollon saavutettavuudessa, välttämättömien lääkkeiden hankinnassa, terveellisessä ravinnossa ja liikkumismahdollisuuksissa. On varmistettava, että jokaisella vammaisella naisella on oikeus riittävään toimeentuloon ja yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin osallistua yhteiskuntaan.

- Vammaisten naisten eläkeköyhyyteen on puututtava. Työurien alusta asti on tartuttava epäkohtiin, joiden takia naisten eläkekertymä on huomattavasti pienempi, kuten alempi palkkataso sekä epätasaisesti jakautuvat perhevapaat.
- Edistetään vammaisille naisille indeksiin sidottua toimeentuloa, joka ei sido arkea köyhyysrajan alapuolelle ja huomioi vammaan liittyvät kustannukset.
- Vammaisten naisten palkattoman hoiva- ja kotityön arvo on tunnustettava. Vammaisetkin naiset usein ottavat perheessä suuremman hoivavastuun oman työntekonsa ja toimeentulonsa kustannuksella.
- Koulutetaan vammaisia naisia tunnistamaan heihin kohdistuva taloudellinen väkivalta ja ehkäistään sen syntymistä.
- Yhdistetään lääkkeiden ja kelausmatkojen omavastuukatot

7. Yhteiskunnallinen osallisuus

Yhdenvertainen osallisuus vaatii esteettömän ja syrjimättömän ympäristön. Vammaisten naisten on voitava elää ja toimia ympäristössä, joka tukee itsenäisyyttä ja tarjoaa kaikki tarvittavat palvelut yhdenvertaisesti. Demokratia toteutuu vain, jos vammaisilla naisilla on todellinen mahdollisuus osallistua päätöksentekoon sen kaikissa vaiheissa.

- Vammaisten naisten osallistumismahdollisuuksia julkiseen päätöksentekoon vahvistetaan varmistamalla heidän aito vaikutusvaltansa ja aktiivinen osallisuutensa kaikilla yhteiskunnan tasoilla.
- Vammaisten naisten osallistumista politiikkaan vahvistetaan poistamalla syrjinnän esteitä ja tarjoamalla koulutusta vaikuttamisesta kiinnostuneille vammaisille naisille.
- Varmistetaan, että vammaisilla naisilla on toimivien palvelujen avulla mahdollisuus tehdä omaa naisidentiteettiään tukevia valintoja ja elää omannäköistä elämää, jossa korostuu aktiivinen osallisuus eikä pelkkä selviytyminen.

8. Vapaa-aika, kulttuuri ja liikunta

Vapaa-aika, kulttuuri ja liikunta kuuluvat yhdenvertaisesti myös vammaisille tytöille ja naisille. Sukupuolivaikutusten arviointi on välttämätöntä vapaa-aikaa tarkasteltaessa, jotta vammaisten naisten ja tyttöjen osuus ja asema eivät jää näkymättömiin. Urheilun ja kulttuurin sukupuolettomat käytännöt voivat vahvistaa maskuliinisia rakenteita ja ohittaa sukupuolinäkökulman, jolloin vammaiset naiset nähdään vain vammaisina, ei naisina tai naistaiteilijoina. Vapaa-ajan ja kulttuurin saavutettavuutta rajoittavat esteet – fyysiset, sosiaaliset ja asenteelliset – on tunnistettava ja poistettava, jotta kaikilla on mahdollisuus osallistua ja nauttia vapaa-ajastaan yhdenvertaisesti.

- Varmistetaan, että kaikilla on sukupuolesta ja vammaisuudesta riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa liikuntaa, ja että liikuntaympäristöt, kuten pukeutumis- ja peseytymistilat, huomioivat myös vammaisten naisten ja tyttöjen tarpeet.
- Tyttöjen ja naisten erityiskysymykset huomioidaan harrastamisessa, paraurheilussa ja kilpailuissa, jotta vammaisia liikkujia ei nähdä sukupuolettomina.
- Vammaisten naisten osuus kulttuurialalla selvitetään ja keinoja heidän äänensä paremman kuulumisen varmistamiseksi kehitetään.
- Varmistetaan, että kulttuurin rahoituksessa ei kohdistu moniperusteista syrjintää vamman tai sukupuolen perusteella, ja että vammaisilla naisilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet saada rahoitusta taiteen tekemiseen.
- Varmistetaan, että vammaisten naisten representaatio mediassa on moninainen, ja tarjotaan vammaisille naisille mahdollisuus mediakoulutukseen.
- Varmistetaan vammaisille naisille turvallisia tiloja, joissa voi olla oma itsensä ilman syrjintää tai väkivallan uhkaa.